

Под'ячев Денис
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
(Україна, м. Харків)

Проект “будівництва нації”: данина ретро-тенденції чи об’єктивне сприйняття реальності?

В сучасну добу постулюється теза про занепад, що його нібито переживає національна держава. Незалежно від того рівня песимізму, з яким підходять до проблеми вивчення подальшої долі сучасної національної держави, провідні дослідники, що представляють національний дискурс, від того, чи являються вони гіперглобалістами, поміркованими або скептиками, більшість поділяє думку про те, що національна держава переживає добу перевизначення рівня своєї компетенції, набору повноважень.

Та на тлі більш загальної теми самопочуття сучасної національної держави ми б хотіли виокремити більш конкретне явище – проблему долі країн, які тільки-но знаходяться в процесі формування діади «держава-нація» та декларують при цьому «національне будівництво». З одного боку вони зобов’язані слідувати «національній ідеї», з іншого «сучасному глобальному контексту». Неможливість відмови на даному етапі саме від ідеї національного розвитку ми маємо довести її фактичною безальтернативністю – у послідовному проходженні етапів свого розвитку необхідно усвідомити, що саме цей етап є ключовим.

Те, що держави, що знаходяться на стадії “розбудови нації”, подекуди демонструють щось схоже на істерію, слід пояснювати нічим іншим як страхом відставання від вже утворених націй та поставанням перед лицем сучасних проблем глобалізації. Те, що в політиці «національного будівництва», яка проводиться новими державами, повсякчас видний не стільки масовий націоналістичний ентузіазм, скільки систематичне, «навіть макіавелістськи цинічне вприскування націоналістичної ідеології через ЗМІ, систему освіти і т. ін.», як вважає все той же Б. Андерсон, слід пояснювати тим, що «нові держави не пережили складного історичного досвіду, пережитого американцями та західно європейцями».

До висновку про безальтернативність фази розбудови “держави-нації”, як і національного “способу” свідомості взагалі доходить навіть такий визнаний песиміст в дослідженні долі сучасної національної держави, як Ерік Хобсбаум. Він вказує на те, що “знову нація або етнічна група виявляється “останнім притулком”, коли суспільство приходить до занепаду”. Останній меседж повертає нас до рівня вивчення загальних проблем сучасної національної держави. Слід наголосити на тому, що ті труднощі, які переживаються політикою мультикультуралізму у зв’язку із напливом емігрантів, знову актуалізують в країнах розвинених демократій питання національної ідентичності.

За цих умов необхідно констатувати, що хоча дії країн Східної та Центральної Європи часом і нагадують лихоманковий рух в намірі до найшвидшого повторення шляху вже сталих національних держав, та «запізнення на потяг, що відходить», їм вочевидь не загрожує, доки «нація-держава», не виходитиме з використання ні в якості реальності, ні в якості ідеалу.

Більш того, розширення останнім часом найвпливовішої організації Європи Європейського Союзу саме за рахунок вступу в нього країн Центральної та Східної Європи мало б знаменувати ні що інше, як успішне завершення в цих країнах проектів “будівництва нації”. Це надавало б можливість говорити про цю тенденцію в минулому часі, якби не Україна. Неузгодженість зовнішньої політики із проектом “розбудови нації”, що його продовжує демонструвати наша країна, зумовлює повернення до теми дослідження досвіду країн Центральної та Східної Європи.